

6. Dusseldorp Skills Forum. How Young People are Faring 2006: Key Indicators. November 2006. – Режим доступу: <http://www.dsf.org.au>
7. IEA. TIMSS 2007. International Mathematics Report. Findings from IEA's Trends in International Mathematics and Science Study at the Fourth and Eighth Grades. By Michael O. Martin, Ina V.S. Mullins, Pierre Foy [et al.]. – Boston: TIMSS&PIRLS International Study Center, 2008. – 473 p.
8. IEA. TIMSS 2007. International Science Report. Findings from IEA's Trends in International Mathematics and Science Study at the Fourth and Eighth Grades. By Michael O. Martin, Ina V.S. Mullins, Pierre Foy [et al.]. – Boston: TIMSS&PIRLS International Study Center, 2008. – 497 p.
9. Lester Thurow. The Future of Capitalism. – Morrow, 1996. – 385 p.
10. National Report on Schooling in Australia, 2004. – Режим доступу: <http://www.mceetya.edu.au>
11. OECD. OECD Economic Surveys: Australia 2006. – Paris: OECD Publishing, 2006. – 151 p.
12. OECD. Starting Strong II: Early Childhood Education and Care. – Paris: OECD Publishing, 2006. – 445 p.
13. OECD. Education at a Glance 2006. – Paris: OECD Publishing, 2006. – 465 p.
14. OECD. Science, Technology and Industry Outlook. – Paris: OECD Publishing, 2006. – 250 p.
15. OECD. Education at Glance 2008. OECD Indicators. – Paris: OECD Publishing, 2008. – 521 p.
16. Peter F. Drucker. Post-Capitalist Society. – HarperCollins Publishers, New York, 1993. – 232 p.
17. Richard Florida. The Right of the Creative Class. – New York. – 434 p.
18. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2008–2009. – Geneva, Switzerland, 2008. – 500 p.

Statistical data about Australian education financing, and its ranking among OECD member countries are analyzed. Modern reformation strategies in schooling in australia are clarified.

Key words: *Reformation, school education, human resource, productivity, national investments, educational service.*

УДК 37.035.6:172.15

Величко О. М.*

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТІВ У КОНТЕКСТІ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖЕТНІЧНИХ СТОСУНКІВ

У статті розглянуто особливості, передумови виникнення та перебігу міжетнічних конфліктів на сучасному етапі розвитку суспільства. Визначено шляхи їх подолання в контексті виховання культури міжетнічних стосунків молоді в умовах поліетнічної держави.

Ключові слова: *міжетнічні конфлікти, культура міжетнічних стосунків.*

Міжетнічні конфлікти, що виникають сьогодні у багатьох сучасних державах, відбуваються одночасно з поглибленням системної кризи в суспільстві, яка виявляється в основних сферах життя людей – економіці, політиці, соціальному житті, культурі зокрема. Тому проблема вирішення та попередження міжетнічних конфліктів потребує нагального розв'язання, що вимагає на освітньому рівні посиленої уваги у вирішенні завдань гармонізації та виховання культури міжетнічних стосунків молоді в умовах поліетнічної держави.

Не випадково багато зарубіжних та вітчизняних вчених приділяють цій проблематиці велику увагу. Це, зокрема, Л. Дробижева, А. Аклаєв, В. Коротеєва, Г. Солдатова, Ю. Бромлей, В. Євтух, Л. Аза, В. Трощинський, І. Прибіткова та багато інших науковців, котрі досліджують етнонаціонально-конфліктологічне питання. Вони відзначають багатоваріантність підходів до визначення феномена етнічного конфлікту, що нерідко призводить до різних інтерпретацій сутності цього явища [2; 4; 9].

* © Величко О. М., 2012

Метою нашого дослідження є вивчення особливостей та передумов виникнення міжетнічних конфліктів, визначення шляхів їх подолання в контексті виховання культури міжетнічних стосунків молоді.

У сучасних поліетнічних умовах питання основних чинників, засобів досягнення миру і попередження конфліктів на етнічному ґрунті привертає до себе підвищену увагу. Розв'язання національного питання, яке виникає у зв'язку з певними проблемами у міжнаціональному спілкуванні, засвідчує, що міжнаціональні напружені і суперечливі питання існують завжди, а їх залагодження полягатиме у пошуку шляхів гармонізації міжнаціональних відносин, у запобіганні переростанню цих суперечностей у міжнаціональні конфлікти [2; 9].

Сучасні західні концепції соціального конфлікту розглядають у якості його джерела придушення людських потреб. Наприклад, відповідно до теорії «міжетнічного реконструювання життєвого світу» етнічний конфлікт виникає як наслідок існуючих розходжень у різних світах. Кожен етнос, етнічна група, на думку закордонних учених, являє собою особливий світ, що відрізняється від інших, і при взаємодії різних світів можливе виникнення складних конфліктних ситуацій. Відмінною рисою «світів» є їхнє некритичне відношення до своєї етнічної спільності, а спроба рефлексії означає вихід за його межі. Специфічна особливість конфліктів між «світами» укладається в принциповій неможливості їхнього розрізнення за допомогою логіки, раціоналізму. Основною причиною, що сприяє збереженню «світів», є потреба в значенні, тобто потреба створення власного світу як умови безпеки, життєдіяльності, самореалізації, ідентифікації. Кожен інший «світ» розглядається як ворожий і стає загрозою існуванню даному «світу» [6; 9].

Таким чином, у цьому випадку, конфлікт «світів» розглядається як зіткнення способів реалізації людських потреб [10, с.135].

Російські вчені вважають, що однією з головних передумов етнічного конфлікту виступає певна ідеологія – теорії й практики національної переваги, тобто характерне неприйняття культури, традицій, релігії, звичаїв іншого народу. Відбувається збільшення концентрації уваги на об'єктивних протиріччях, труднощах економічного, соціального, екологічного, духовного характеру, «білих плямах» історії, недосконалості національно-державного устрою, правового захисту достоїнства громадян. Всьому цьому надається «національне» забарвлення, протиставлення народів, оголошення винятковості «своєї» нації [3; 7].

Етнічні конфлікти носять унікальний характер. Вони є наслідком розпаду або дезінтеграції соціуму, дискримінації однієї нації іншій, порушенням угод, розриву відносин і зв'язків між людьми. Причинами міжетнічних конфліктів є боротьба за розподіл і перерозподіл матеріальних і культурних цінностей між етносами, етнічними групами.

Передумови виникнення етнічних конфліктів досить різноманітні й у латентному стані присутні будь-якому поліетнічному суспільству. Об'єктивізація цих існуючих раніше передумов у суспільній свідомості значної частини народу перетворює їх у дійсні причини етнічного конфлікту й тим самим робить його реальністю. Під об'єктивізацією розуміється процес усвідомлення конкретними людьми існуючого порядку речей у навколишній соціальній дійсності й поява прагнення до його зміни, якщо він чимось їх не влаштовує.

Серед передумов, що виступають як причини розвитку етнічних конфліктів і конфліктних ситуацій, виділяють наступні:

- соціально-економічні (нерівність у соціальному статусі або рівні життя);
- політичні (відродження етнічності в будь-якій країні супроводжується появою нових політичних лідерів меншинств);
- культурно-мовні (недостатне з погляду представників етнічних меншинств використання їх мови й культурних символів у суспільному житті);
- етнодемографічні (порівняно швидка зміна співвідношення чисельності контактуючих народів внаслідок міграційних процесів і розходжень у рівні природного приросту);

- екологічні (погіршення якості навколишнього середовища й використання природних ресурсів у результаті їхнього забруднення або виснаження внаслідок використання представниками іншої етнічної групи або державою, асоційованою з іншим народом);
- етнотериторіальні (розбіжність державних або адміністративних меж із межами розселення народів);
- історичні (минулі взаємини народів – війни, депортації й пов'язані з ними негативні аспекти історичної пам'яті);
- конфесійні (включають розходження в рівні сучасної релігійності населення);
- культурні (тобто культурні розходження в широкому змісті слова, від особливостей побутового поведіння до специфіки політичної культури);
- психологічні (погроза насильницького руйнування звичного способу життя, матеріальної й духовної культури, ерозія системи цінностей і традиційних норм по-різному сприймаються соціальними групами й індивідами в етносі; у цілому вони викликають в етнічній спільності захисні реакції, тому що відмова від звичних цінностей припускає визнання переваги цінностей домінуючого етносу, породжує почуття другосортності, поняття про національну нерівність) [3; 5].

Звичайно, міжетнічні конфлікти, з одного боку, виступають наслідком прояву негативних стереотипів взаємного сприйняття (суперницьких) народів, що контактують; з іншого – породженням конфліктних ситуацій, що виникають як результат прояву невдоволеності представниками тих або інших етнічних груп, у певних вимогах на: цивільну рівноправність (від прав громадянства до рівноправного соціального статусу й економічного становища); права на культуру (символічне використання рідної мови на вивісках, використання мови етнічних меншин у суді, державних установах, в освіті); права на здійснення певних змін [4; 5].

Міжетнічні конфлікти супроводжуються певною динамічною ситуацією, що проявляється у вигляді хоча б однієї з наступних дій даної групи:

- еміграції, що істотно змінює місцевий етнODEMOГРАФІЧНИЙ баланс на користь певних етнічних груп;
- створення політичної організації («національного» або «культурного» руху, партії), що декларує необхідність зміни положення, що створилося, в інтересах зазначеної етнічної групи (груп) і тим самим провокуючу відповідну протидію органів державної влади;
- спонтанних акцій протесту проти обмеження своїх інтересів з боку представників іншої місцевої етнічної групи або органів державної влади у вигляді масових мітингів, ходів, погромів [2; 4; 5].

Етнічні конфлікти можна класифікувати за різними критеріями. Самою загальною класифікацією є розподіл етнічних конфліктів на два види:

1. Конфлікти між етнічною групою (групами) і державою.
2. Конфлікти між етнічними групами (між асоціаціями груп).

Ці два види конфліктів учені часто узагальнено називають міжнаціональними, розуміючи під ними будь-які протиборства між державами й етнічними групами, причиною яких є необхідність захистити інтереси й права відповідних націй, народів або етносів.

Крім того, можлива класифікація етнічних конфліктів за пріоритетними цілями, сформульованими організаціями однієї зі сторін, а, отже, і за можливими наслідками для поліетнічного соціуму, в якому вони розвиваються. У зв'язку з цим розрізняють:

1. Соціально-економічні конфлікти, які виникають на основі вимог вирівнювання рівня життя, соціально-професійного складу й представництва в елітних верствах (з боку представників «відстаючих» етнічних груп).
2. Етно-територіальні конфлікти, що, як правило, мають глибоке історичне коріння. Надзвичайно гостро вони протікають у місцях насильницького переселення депортованих народів і на їхній історичній Батьківщині при реалізації права на повернення колишніх територій.

3. Етно-демографічні конфлікти, які виникають там, де реальна небезпека розмивання, розчинення етносу в результаті швидкого механічного припливу іншомовного населення. Пріоритетною вимогою в таких випадках стає захист прав корінних націй, введення різного роду обмежень для «сторонніх» [3; 4; 5].

Отже, розглянувши специфіку, передумови, види міжетнічних конфліктів, можна дійти висновку, що досить часто традиційні методи врегулювання конфлікту в ситуаціях міжетнічної взаємодії є неефективними, тому що суб'єкти конфлікту не бажають ні за яких умов йти на компроміс, поступки, думаючи, що здійснюється зазіхання на їх життєво важливі цінності й потреби.

У свою чергу, К. Султанбаєва пропонує, щоб стереотипи поведінки (традиції, звичаї тощо) іншого етносу не викликали нерозуміння, а іноді навіть ворожості, потрібно зробити їх близькими і зрозумілими, начебто „своїми”. Процес опанування одним етносом культурними цінностями іншого етносу, зазначає дослідниця, є оптимальним шляхом для зняття напруженості між двома народами, адже міжетнічні відносини – це складний, історично зумовлений процес взаємодії різних етносів, де кожний етнос керується компліментарністю, етностереотипом та стереотипом поведінки. А компліментарність і стереотипізація можуть виступати як об'єднуючими факторами, так і роз'єднуючими. За К.Султанбаєвою, завданнями виховання культури міжнаціональних відносин є: становлення у школярів почуття національної самосвідомості, пробудження інтересу до історичних пам'яток, культури свого етносу, сприяння збереженню чистоти рідної мови, виховання бажання і вміння спілкуватися з представниками різних етносів, зберігаючи при цьому власну індивідуальність, виховання терпимого ставлення до людей інших національностей [8, с. 5-7].

Саме тому, погоджуємося із думкою І. Шевеля, що сьогодні перед українською молоддю стоїть проблема облаштування взаємин суспільства, спрямування потенціалу різних етнічних груп на своєчасне задоволення культурно-духовних потреб усіх громадян країни.

Зокрема, варто зазначити, що, на жаль, ще недостатньо педагогічних досліджень із формування особистості з почуттям національної гордості та поваги до інших народів. Тому зростає актуальність щодо значущості педагогічної діяльності з вирішення проблеми виховання молоді в сфері міжетнічних стосунків.

На думку А. Большової, робота педагога з виховання культури міжетнічних стосунків молоді має відбуватися з урахуванням регіональних та місцевих особливостей колективів вихованців, адже національні моменти проявляються не лише в тому, що традиції та звичаї націй покладають певний відбиток на характер та дії вихователів та вихованців, а й на зміст навчання у сучасній школі, який включає різні компоненти національного життя, через які передаються психологія, характер, традиційна свідомість, моральні цінності народу [1, с. 7-8].

Таким чином, виховання молоді у сфері міжетнічних стосунків полягає у вивченні як загального в етнопедагогічній культурі, так і національно-особливого, для чого слід досліджувати, шукати, виявляти специфічно-національне, своєрідне.

Особливу увагу варто звернути на виховання гуманізму в контексті вирішення міжетнічних конфліктів, тобто вироблення правильного ставлення до мови, культури народів, до історичних пам'яток, слід пояснювати, що видатні люди різних народів завжди проявляють гуманність у міжетнічних стосунках, виступають проти недооцінки національних інтересів, бо не можна розуміти загальнолюдське без поєднання міжнаціонального [1, с. 8].

Кінцевою метою виховання гуманності у людей в сфері міжетнічних стосунків є, на нашу думку, прискорення та оптимізація процесу виховання культури міжетнічних стосунків, за яким відбувається розширення кругозору підлітків знаннями про культуру, традиції, цінності свого та оточуючих народів; створення сприятливого психологічного клімату для дітей, що належать до різних етнічних груп; використання інтерактивних форм для роботи з підростаючим поколінням з метою виховання дітей у дусі міжетнічної толерантності й культури миру.

У процесі розгляду проблеми міжетнічних конфліктів, було виявлено особливості, передумови виникнення та перебігу міжетнічних конфліктів, визначено шляхи їх подолання

в контексті виховання культури міжетнічних стосунків, а саме через виховання гуманізму, вивчення як загального в етнопедагогічній культурі, так і національно-особливого, специфічного, з урахуванням регіональних та місцевих особливостей колективів вихованців.

Перспективою подальших пошуків у цьому напрямку є розробка методики виховання культури міжетнічних стосунків як дієвого засобу запобігання міжетнічних конфліктів та встановлення позитивних міжетнічних стосунків молоді.

Список використаних джерел

1. Большова А. Ф. Воспитание и гармонизация межнациональных отношений учащихся в современном образовательном пространстве: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: 13.00.01. – М, 2009. – 23 с.
2. Бромлей Ю. В. Этносоциальные процессы: теория, история, современность / Ю. В. Бромлей – М., 1987. – 333 с.
3. Здравомыслов А. Г. Фундаментальные проблемы социологии конфликта и динамика массового сознания / А. Г. Здравомыслов // Социологические исследования. – 1993. – № 8. – С. 12-21.
4. Идентичность и конфликт в постсоветских государствах / Под ред. М. Б. Олкотт, В. Тишкова и А. Малашенко. – М.: Моск. Центр Карнеги, 1997. – 491 с.
5. Кафарський В. І. Етнологія. Підручник / В. І. Кафарський, Б. П. Савчук – К : Центр навчальної літератури, 2006. – 432 с.
6. Крысько В. Г. Этническая психология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В. Г. Крысько. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 320 с.
7. Национальный вопрос и буржуазная идеология / Э. А. Баграмов. – М.: Мысль, 1966. – 325 с.
8. Султанбаева К.И. Воспитание культуры межнационального общения подростков в условиях сельской многонациональной школы Хакасии: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук.: 13.00.01. / Ин-т развития личности. – М., 1995. – 17 с.
9. Штракс Г. М. Социальные противоречия как система (методологический аспект) / Г. М. Штракс // Диалектика как научное мышление. – М.: Наука, 1988. – С. 167-172.
10. Этнопсихологический словарь / под ред. В.Г. Крысько. – М.: Московский психолого-социальный институт, 1999. – 343 с.

The peculiarities, prerequisites of appearance of the process of the interethnic conflicts on the modern stage of society development are considered in the article. The ways of their overcoming in the context of the upbringing of youth interethnic relations culture under the conditions of polyethnic state are defined.

Key words: *interethnic conflicts, the culture of interethnic relations.*

УДК 37.013(477) «18-19»(018)

Грязнов І.О.*

ІДЕЇ ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті зроблена спроба проаналізувати певні ідеї виховання громадянськості в сучасних умовах педагогічної діяльності.

Ключові слова: *ідеї, громадянськість, учнівська молодь, виховання.*

Зауважимо, що сучасні тенденції розвитку українського суспільства, як зазначає О. Сухомлинська (“Громадянське виховання: спадщина і сучасність”), висунули на передній план педагогічного й всього громадського життя проблему громадянськості як якості суспільства і якості особистості [5, с. 3].

* © Грязнов І.О., 2012